

Viðmerking:

Vinnur og fakfeløg í einum sjálvstøðugum Føroyum

Nógur hevur funnist at fullveldisætlanin frá fakfelagsleiðarum. Frá vinnulívnum hava vit enn ikki hørt nakra greiða meining. Tað er gott, at kritikurin kemur, serliga um hann peikar framfyrir. At taka fullt vald og ábyrgd av landinum er ikki ein hamur, sum verður drigin niður yvir Føroyar. Tað er spurningurin um at byrja nakað nýtt á egnum grundvelli. Sjálvsagt er tað av allarstørsta týdningi, at føroyski arbeiðsmarknaðurin viðger grundarlagið fyri einum sjálvstøðugum samfelag.

Funnist hevur eisini verið at, at hesir sosial- og vinnulívpolitisku spurningar ikki eru viðgjörðir í Hvítubók. At torvur er á at lýsa spurningarnar, kann ongin ivi vera um. Hinvegin hevur landsstýrið ikki hildið tað verið rætt, at biðið serfrøðingur og teknokratir um at skriva eina bók um arbeiðsmarknaðarpolitik og bítispolitikk í Føroyum. Her krevjast nógvar neyvari politisk mál, og slíkt arbeiði eigur sjálvsagt at gerast við aktivari luttøku frá arbeiðsmarknaðarportunum.

Spurningurin um framtíðar arbeiðsmarknaðin er kanska ein tann størsta avbjóðingin fyri einar sjálvstøðugar Føroyar og fyri livismøguleikarnar hjá føroyingum sum einstaklingar, samfelag og tjóð.

Verkamannarørslan í dag

Verkamannarørslan hevur í okkara parti av heiminum vunnið nógvar sigrar og bött um nógva kor. Men vit mugu eisini ásanna, at langt er eftir í mál, og at stórir grundleggjandi spurningar skulu loysast, nú vit fara inn í næsta öld — inn í eitt nýtt ártúsund.

I heimshopi eru vit í teirri støðu, at tað stættastíð og tey ræðuliga viðurskiftini hjá verkafólki, sum fyrr vóru galdandi innanhýsis í hvørjum landi, eru vordin eitt stættastíð millum heimspartar. Vit vita væl, at okkara ríki vesturheimur livir í stóran mun av arbeiðinum og tilfeinginum hjá tí, vit nevna triða heiminum. Vit vita væl, at har arbeiðið ein fjóld av børnum og øðrum ognarleysum undir ræðuligum umstøðum fyri onga løn, og at altjóða fyrirtøkur og vit í vesturheiminum fáa vinning burtúrur. Gjógvin millum rík og fátøk økist í hvørjum og vit vita, at okkara breyð er annars deyð.

Skrivstovuveldi og figgarheimur stýra

Og hvat gongur fyri seg í

okkara vesturheimi? Samfelagið verður alt meira torgreitt. Tey flestu eru í dag løntakarar, sum onkusvegna verða stýrd av figgarheiminum, børsinum og lögnum politiskum og burekratiskum skipanum, sum skulu halda hjólinum malandi. Tann einfalda myndin av arbeiðarum og kapitalistum er ikki so einföld longur.

Tak bara ES. Bóndur og fiskimenn ganga kravgongur í Bruxelles fyri at varðveita ein studning úr teimum stóru kassunum. Hesir kassar liggja djúpt inni í einum vitleysum skrivstovuveldi, har bert lummalyktirnar hjá lobbyistunum lýsa í myrkrinum. Feløgini hjá fiskimonnum í ES taka til dømis undir við eini skipan, har góður fiskur úr okkara gávumilda havi, verður undirskrivaður í málning og blakaður burtur fyri at halda marknaðarprísinum uppi.

Og hvussu er støðan her heima hjá okkum sjálvum? Vit vaknaðu við kaldan drey, tá vit máttu ásanna at blindur vøkstur, eitt óstýrt samfelag og ein óstýrdur figgarheimur ikki skaptu eitt rættvíst og burðardygt samfelag. Hja okkum hava tey veikaðu sum ikki einarferð borið byrðarnar, og náttúran og umhvørvið hava bert verið vøkur orð. Vit politikarar mugu taka ábyrgdina, og tað er nú vit skulu tryggja eina aðra gongd.

Alment og privat

Í dag er spurningurin um alment og privat eisini vordin meira gomul ideologi enn veruleiki. Tí almenna — tað sum vit øll hava rætt til — tørvur eitt fleksibilt og og sjálvregulerandi vinnulív, ið skapar inntøkur til samfelagið. Har hugflog og virkshugur hjá einstaklingum, fyrirkom og lokalsemfaløgum fær loyvi at menna seg.

Vinnulívnum tørvur hinvegin tað almenna til at tryggja útbúgving, samferðslu- og samskiptiskervi, barnagarðar, vøggustovur, sjúkrahúsverk, eftirlit og krøv til umhvørvi og góðsku. At summi eru almennir nassarar meðan summi eru produktiv, er ein mynd, sum altíð hevur verið burtúrur.

Øll vinnufeløg og fakfeløg ásanna eisini í dag, at til tess at menna eitt velferðarstøði, krevst útbúgving, góðskur og arbeiðsumhvørvi, trivnaður og samstarv. Hetta eiga vit politikarar eisini at ásanna og lata arbeiðsmarknaðin finna loysnir.

Greiðar linjur og avtalur
Higartil hava ongar greiðar linjur verið millum tey rættindi og mál, sum verða avtalað á arbeiðsmarknaðinum og so politiska stýring av vinnulívi og velferðartrygd á arbeiðsmarknaðinum. Í valárum og góðum árum verður gjarað út úr landskassanum, og í verri árum kunnu rættindi takast aftur. Tí mugu skipanir og karmar avtalast, sum áseta, hvør leikluturin og ábyrgdin er hjá portunum á arbeiðsmarknaðinum, og hvat kommunur, lógtung og landsstovnar skulu taka sær av.

Kreppan er ikki av

Kreppan í Føroyum er ikki av. Vit hava als ikki funnið nakra varðandi loysn á teimum trupulleikunum, sum elvdu til kreppuna. Náttúran og altjóða gongdin hava verið okkum til vildar. Og figgaráttur hevur, sum ter altíð gera, reinsað nakað út.

Men tað er nú vit skulu stoypa grundina til tey føroysku húsini, sum vit ynskja at lata okkara eftirkomarum. Tað er nú vit skulu strekkja kjólin til eitt skip, sum megnar at hvíla í sær sjálvum, sigla á heimsheimum og leggja at hjá heimsins fólki.

Men vit hoyra tað longu nú. Áh, tað var bert eitt lítið mistak. Orsakað okkum. Nú gongur betri og so skulu vit bara halda fram, har vit sleptu í 80' unum. Vit hoyra populismuna gróva allastaðni. Nú skulu vit gera tað gott aftur, sum vit tóku frá tykkum undir kreppuni. Vit eru garanturin fyri tí solidariska. Tá yvirskot er í kassanum gjara vit út, og tá tað so gongur galið aftur? Ja, tíverri tit. So mugu tit aftur vísa samfelagssinni og lata tykkum skerja.

Hendan hugsanin hoyrist hvønn dag, og tá er onki í veruleikanum vunnið.

Varðandi loysnir

Tann stóra avbjóðingin hjá okkum er at skapa varðandi loysnir. Fyrsta stigið er at taka tað fullu og heilu ábyrgdina av okkara landi og samfelag. Til tess at skapa eitt samhaldsfast og virkið samfelag ber ikki til at hava eina skipan har ábyrgdin og ræði liggur aðrastaðni. Og tað ber ikki til at fáa varðandi loysnir, tá vit billa fjóldini inn, at onkur annar skal gjalda fyri okkara velferð. Tann grovasta niðurgæringin av arbeiðarafjöldini er at billa fólki inn, at teirra pensjón verður goldin úr danska statskassanum. At teirra sosiala trygd, heilsu-

verk og útbúgving verður goldin av øðrum. At tað eru tilvildarligrir politikarar, sum hava skaffað tykkum pensjónina.

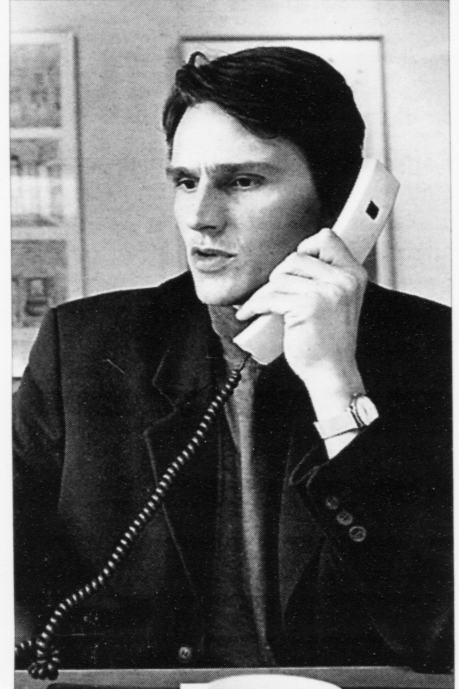
Sjálvandi hevur hvør tann einasti løntakari í hesum landinum goldið fyri sín aldurdóm og fyri sína velferð. Tað var jú hendan á sannanin, sum varð grundarlagið fyri arbeiðarørsluni kring allan heim. Tað var uppgævin við hugsanina um, at tað var ein góðs-eigari ella ein verksmiðjueigari, sum átti lívið í arbeiðsfólkinum.

At byta lagkøkur

Hvussu skulu vit nakrantíð fáa eitt rættvíst býtið av virðinum í hesum samfelag, tá vit billa fólki inn, at tað er henda viðagitna lagkøkan, sum kemur inn á borðið aðrastaðni, ið er grundarlagið fyri velferðini? Tað er at spæla fallit, tá vit ikki kunnu semjast innanhýsis um at byta virðini, men fara niður á Christiansborg at biða um trygd fyri okkara veikastu. Og vit vita, at tá kappast verður um at byta hesa lagkøkuna sundur, so er tað tann sterkasti sum vinnur. Vit tora ikki at skapa eitt rættvíst býtið innanhýsis, men billa fjóldini inn, at teirra velferð og solidariteturin liggur í danska statskassanum. Hetta er tann veruligi sorgarleikurin í Føroyum.

Samhaldsfesti

Tað snýr seg um at skapa eitt samfelag, har samhaldsfesti ikki verður útrópt av røðarapallum og røkingin send til Danmarkar. Samhaldsfesti má liggja í øllum líðunum í samfelagnum. Spurningin um rættvísa løn og tryggja pensjónsskipanir eiga at loysast varðandi. Tað eigur ikki at verða eitt stórt stríðsmál annaðhvørt ár. Eftir mínum tykki hava fakfeløg og vinnufeløg ein heilt avgerandi leiklut í at tryggja hesa gongdina móti einum nútímans, sjálvberandi velferðarsamfelagi í Føroyum. Feløgini á arbeiðsmarknaðinum eiga umframt at tryggja rættvísa løn, sáttmálar og pensjónsskipanir — t.v.s. spurningin um býtið av virðinum — at hava ein minst líka aktivan leiklut í spurninginum, um hvussu virðini verða skapt. At hava meiningar, ætlanir og metingar um umvørvisvernd, stovnsrøkt, útbúgving o.s.fr. At hava eitt greitt boð uppá ein vinnupolitikk. At vera við at seta dagsskrána fyri, hvussu vit skapa virðini best í hesum landinum, og hvussu okini í Føroyum aftur kunnu mennast vinnu-

Hogni Hoydal, landsstýrismaður í sjálfstýrismálum

liga.

Lívslong útbúgving

Stóra avbjóðingin í dag er at økja um okkara førleika, at ogn okkum vitan og lívslanga útbúgving. At hvør einstakur hevur ávirkan á sít arbeiði — á tað sum hann ella hon framleiðir og hevur ávirkan á sínum arbeiðsplássi. Avbjóðingin er at skapa fleksiblar vinnur sum ikki byggja á tað gamla idnaðarsamfelagið við einstáttaðum samlibandsarbeiði. Avbjóðingin er at kunna umstilla seg og framleiða soleiðis, at vit ikki út-pína náttúruna

Føroyar kunnu vera fyrmynd

Í Føroyum hava vit eftir mínum tykki allar fortreytir fyri ikki at lata søguna endurtaka seg. Vit liva í einum lítillum samfelag, har tað ikki eiga at vera anonymar og blindar kreftir, sum stýra samfelagsgongdini. Vit vit

øll, at trivnaðurin og menningin hjá øllum fakbólki og vinnu skapar framtíðina hjá okkum øllum. Vit vita øll, at tá okkara skip komað fullastaði til lands er tað til gagns fyri okkum øll, at vit fáa sum mest burtúrur. Vit vita, at tað er bert arbeiði og samstarv, sum skapar framburð. Vit vita, at stórir møguleikar og tilfeingi kunnu triyast afturat. Vandin hjá bæði fakfeløgum, vinnufeløgum og politikarum er at vera sum hundurin, ið rennur eftir einum bili. Hann goyr og roynir at glefsa eftir hjólinum. Hann er í vanda fyri at verða yvirkoýrdur, um bilurin snarar eitt stig til høgru ella vinstru. Og projektið er dømt til at missæynast. Loysnin er sjálvandi at vera við til at strýa bilinum og at hava fótin á speedaranum, koblingini og á bremsuni.

Hogni Hoydal

Lesið eisini Sosialin á Internetinum

www.sosialurin.fo